

Polietnik jamiyatlarda ekologik madaniyatning shakllanishi

X.Muhiddinova

A.Adashaliyev

Namangan muhandislik-qurilish instituti

Annotatsiya: Maqolada yangi O'zbekiston sharoitida inson ekologiyasini muhofaza qilish tizimini takomillashtirishning dolzarb masalalari va innovasion mexanizmlari tadqiq qilingan. Mualliflar inson ekologiyasi tushunchasi mazmuni, mohiyati va uni amalga oshirish amaliyoti, bevosita jamiyatda olib borilayotgan islohotlar natijasi bilan bog'liqligini ta'kidlaydi. Fuqoralik jamiyati yuksalishi davom etayotgan davrida, ijtimoiy iqtisodiy jarayonlarda ekologik muvozanatni saqlash jarayoni, bevosita inson faoliyati demokratik islohatlarni amalga oshirish, mustaqil, dunyoviy, ijtimoiy davlat qurish strategiyasi amaliyotiga bog'liqdir. Shuning uchun ham inson ekologik muhofazasi jamiyatda institusional tizimning muntazam takomillashuvini vujutsdga keltiradi.

Kalit so'zlar: ekologiya, yashil iqtisod, inson, yoshlar, ekologik ta'lim, strategiya, atrof muhit, xavfsizlik

Formation of ecological culture in polyethnic societies

H.Muhiddinova

A.Adashaliyev

Namangan Institute of Engineering and Construction

Abstract: The article examines the current issues and innovative mechanisms of improving the human ecology protection system in the conditions of the new Uzbekistan. The authors emphasize that the concept of human ecology is related to the content, essence and practice of its implementation, as well as the result of the reforms being carried out in society. During the period of the civil society's rise, the process of maintaining ecological balance in social economic processes, human activity directly depends on the implementation of democratic reforms, the strategy of building an independent, secular, social state. That's why environmental protection of the human being leads to the regular improvement of the institutional system in the society.

Keywords: ecology, green economy, human, youth, environmental education, strategy, environment, security

Madaniy meros va an'analar ekologik madaniyatga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Polietnik jamiyatlarda turli madaniy guruhlar o'zlarining tarixiy va madaniy kontekstlariga asoslangan noyob ekologik amaliyot va qadriyatlarga ega bo'lishi mumkin. Misol uchun, mahalliy jamoalar ko'pincha chuqur ekologik bilimga va avloddan-avlodga o'tadigan barqaror amaliyotga ega. Ushbu an'anaviy amaliyotlarni tan olish va zamonaviy ekologik strategiyalarga integratsiyalash ekologik madaniyatni boyitishi va barqarorlikni rivojlantirishi mumkin.

Madaniyatlararo muloqot turli madaniy guruhlar o'rtasida o'zaro tushunish va hurmatni rivojlantirish uchun zarurdir. Polietnik jamiyatlarda muloqot va almashinuvni rag'batlantirish madaniy tafovutlarni bartaraf etishga va umumiy ekologik madaniyatni yaratishga yordam beradi. Madaniyatlararo muloqot jamoat tadbirlari, madaniy festivallar, ta'lim dasturlari va hamkorlikdagi loyihalar orqali amalga oshirilishi mumkin, bu esa atrof-muhitni muhofaza qilish bilan bog'liq g'oyalar va amaliyotlar almashinuvini osonlashtiradi.

Siyosat va boshqaruv ekologik madaniyatni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Polietnik jamiyatlarda madaniy xilma-xillikni tan oladigan va hurmat qiladigan inklyuziv siyosat atrof-muhitni muhofaza qilishni rivojlantirishi mumkin. Siyosatchilar turli xil madaniy guruhlar bilan aloqada bo'lishlari, ularning istiqbollari va ehtiyojlarini ekologik qarorlar qabul qilish jarayonida hisobga olinishini ta'minlashlari kerak. Madaniy merosni, an'anaviy amaliyotlarni va jamoatchilik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlovchi siyosatlar ekologik madaniyatni mustahkamlashi va barqarorlikka jamoaviy sadoqatni kuchaytirishi mumkin.

Ijtimoiy me'yorlar va xatti-harakatlar ekologik madaniyatning muhim tarkibiy qismidir. Polietnik jamiyatlarda bu me'yor va xulq-atvorga madaniy e'tiqodlar, qadriyatlar va amaliyotlar ta'sir ko'rsatadi. Qayta ishlash, saqlash va barqaror iste'mol kabi ijobiy ijtimoiy me'yorlarni targ'ib qilish ekologik madaniyatni oshirishi mumkin. Jamiyatga asoslangan kampaniyalar, jamoatchilikni xabardor qilish dasturlari va ta'lim tashabbuslari bu normalar va xatti-harakatlarni shakllantirishga, barqarorlik madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Atrof-muhitga oid adolat: Ekologik adolat ekologik madaniyatning muhim jihati bo'lib, barcha madaniy guruhlarining atrof-muhitning afzalliklaridan adolatli foydalanishini ta'minlaydi va atrof-muhitning zarariga nomutanosib ta'sir ko'rsatmaydi. Polietnik jamiyatlarda ekologik adolat masalalarini hal qilish inklyuziv va teng huquqli ekologik madaniyatni shakllantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Siyosatchilar, jamoat rahbarlari va atrof-muhitni muhofaza qilish tashkilotlari ekologik adolatsizliklarni aniqlash va bartaraf etish, atrof-muhitga oid qarorlarni qabul qilish jarayonlarida adolat va tenglikni ta'minlash uchun birgalikda ishlashi kerak.

Madaniy xilma-xillik kuch sifatida: Madaniy xilma-xillik ekologik ong va madaniyatni shakllantirishda muhim kuch bo'lishi mumkin. Turli madaniy guruhlar atrof-muhitni boshqarish bilan bog'liq keng ko'lamlı istiqbollar, bilim va amaliyotlarni olib keladi. Bu xilma-xillik ekologik tashabbuslarni boyitishi, innovatsion yechimlarni ilgari surishi va chidamlilikni oshirishi mumkin. Madaniy xilma-xillikni qabul qilish va nishonlash ekologik ong va madaniyatni oshirishi, barqarorlikka jonli va inklyuziv yondashuvni yaratishi mumkin. Madaniyatlararo ta'lim ekologik ong va madaniyatni oshirish uchun qimmatli imkoniyatdir. Polietnik jamiyatlarda turli madaniy guruhlar atrof-muhitni muhofaza qilish bilan bog'liq bilim, amaliyot va tajriba almashishi, bir-biridan o'rganishi mumkin. Madaniyatlararo ta'lim jamoat tadbirlari, ta'lim dasturlari va hamkorlikdagi loyihalar orqali o'zaro tushunish va hurmatni rag'batlantirish orqali amalga oshirilishi mumkin. Ushbu g'oyalar va amaliyotlar almashinuvi yanada samarali va inklyuziv ekologik strategiyalarga olib kelishi mumkin.

Hamkorlik va hamjihatlik: Turli madaniy guruhlar o'rtasidagi hamkorlik va birdamlik ekologik ong va madaniyatni rivojlantirish uchun zarurdir. Polietnik jamiyatlarda hamkorlikdagi sa'y-harakatlar resurslarni safarbar qilishi, ijtimoiy hamjihatlikni o'rnatishi va ekologik tashabbuslar samaradorligini oshirishi mumkin. Madaniy guruhlar, jamoat tashkilotlari, davlat idoralari va korxonalar o'rtasidagi hamkorlik barcha manfaatdor tomonlarning kuchli tomonlari va hissalaridan foydalangan holda barqarorlikka jamoaviy yondashuvni yaratishi mumkin.

Madaniy tafovutlarni bartaraf etish: Madaniy farqlarni bartaraf etish polietnik jamiyatlarda ekologik ong va madaniyatni shakllantirish uchun juda muhimdir. Madaniy farqlar tabiatga turlicha munosabat, turli xil ekologik amaliyotlar va resurslardan foydalanish bo'yicha yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nizolar kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu farqlarni tan olish va hurmat qilish va umumiy til topish barqarorlikni ta'minlash bo'yicha jamoaviy majburiyatni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Inklyuziv muloqot, vositachilik va nizolarni hal qilish strategiyalari madaniy tafovutlarni bartaraf etish va uyg'un munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Madaniy moslashuv polietnik jamiyatlarda ekologik ong va madaniyatning muhim jihati hisoblanadi. Atrof-muhit sharoitlari o'zgarib, yangi muammolar paydo bo'lganda, madaniy guruhlar barqarorlikni ta'minlash uchun o'z amaliyotlari va xatti-harakatlarini moslashtirishi kerak bo'lishi mumkin. Ushbu moslashuv an'anaviy bilimlarni zamonaviy amaliyotlar bilan integratsiyalash, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish va innovatsion echimlarni ishlab chiqishni o'z ichiga olishi mumkin. Madaniy moslashuvni ta'lim, siyosat va jamoatchilik ishtiroki orqali qo'llab-quvvatlash ekologik ong va madaniyatni oshirishi, chidamlilik va barqarorlikni rivojlantirishi mu Polietnik jamiyatlarda ekologik ong va madaniyat

Lotin Amerikasidagi mahalliy aholining atrof-muhitni muhofaza qilish amaliyoti: Lotin Amerikasining ko'pgina mamlakatlarida mahalliy jamoalar o'zlarining madaniy e'tiqodlari va amaliyotlariga asoslangan atrof-muhitni muhofaza qilishning boy tarixiga ega. Ushbu jamoalar ko'pincha chuqur ekologik bilimlarga va avlodlar o'rtasida o'tib kelayotgan barqaror resurslarni boshqarish amaliyotiga ega. Ushbu an'anaviy bilimlarni tan olish va milliy ekologik strategiyalarga integratsiyalash bo'yicha sa'y-harakatlar ekologik ong va madaniyatni boyitib, barqarorlik va chidamlilikni rag'batlantirdi.

Kanadadagi ko'p madaniyatli atrof-muhit tashabbuslari: Kanada turli xil aholi, jumladan, mahalliy xalqlar, immigranlar va turli madaniy jamoalarga ega polietnik jamiyatdir. Mamlakat madaniyatlararo ta'lim va hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan ko'p madaniyatli ekologik tashabbuslarni amalga oshirdi.

Xulosa qilib aytganda, Polietnik jamiyatlarda ekologik ong va madaniyatning shakllanishi murakkab va dinamik jarayon bo'lib, madaniy xilma-xillik, ta'lim, jamoatchilik ishtiroki, siyosat va ijtimoiy me'yorlar ta'sirida bo'ladi. Polietnik dinamika ushbu jarayonlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi, barqarorlikka jamoaviy sadoqatni kuchaytirish uchun qiyinchiliklar va imkoniyatlarni taqdim etadi. Madaniy xilma-xillik ekologik ong va madaniyatni boyitib, atrof-muhitni muhofaza qilish bilan bog'liq keng ko'lamli istiqbollar, bilim va amaliyotlarni olib kelishi mumkin. Madaniyatlararo ta'lim, hamkorlik va hamjihatlik bu xilma-xillikdan foydalanish va innovatsion yechimlarni ilgari surish uchun zarurdir. Madaniy farqlarni bartaraf etish va madaniy moslashuvni qo'llab-quvvatlash uyg'un va bardoshli jamiyatlarni qurish uchun juda muhimdir.

Inklyuziv ta'lim, jamoatchilik ishtiroki, siyosat innovatsiyasi va ommaviy axborot vositalari bilan aloqa qilish polietnik jamiyatlarda ekologik xabardorlikni oshirish va ongni rivojlantirish uchun muhim strategiyalardir. An'anaviy ekologik bilim va amaliyotlarni tan olish va birlashtirish ekologik madaniyatni oshirish, barqarorlik va chidamlilikni rag'batlantirishi mumkin.

Madaniy xilma-xillikni qabul qilish va atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha jamoaviy majburiyatni rag'batlantirish orqali polietnik jamiyatlar ham odamlar, ham sayyoramiz farovonligini birinchi o'ringa qo'yadigan jonli va inklyuziv ekologik madaniyatlarni qurishlari mumkin. Bu yondashuv Ekologik barqarorlik, ijtimoiy tenglik va axloqiy mas'uliyatni ta'kidlab, Uchinchi Uyg'onish davri tamoyillarini o'zida mujassam etgan. Kollektiv sa'y-harakatlar, innovatsion fikrlash va qat'iy sadoqat tufayli polietnik jamiyatlar barcha uchun barqaror va mustahkam kelajak yaratish yo'lida etakchilik qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 62 modda. <https://lex.uz/docs/6445145>
2. Shavkat Mirziev. Milliy taraqqit yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. Tom 1, Toshkent, -O‘zbekiston. 2017, Bet 498.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2018-yil 3-oktyabrdagi qarori. 3. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 05.10.2018 y., 07/18/3956/1994-son; 21.03.2019 y., 07/19/4247/2801-son; 22.07.2020 y., 06/20/6031/1088-son.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. 2030-yilgacha bo‘lgan davrda O‘zbekiston Respublikasining Atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasi” <https://uza.uz/oz/documents/2030-yilgacha-b-lgan-davrda-zbekiston-respublikasining-atrof-31-10-2019>
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida. <https://lex.uz/docs/6479134#6482680>
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 2022 - 2026-yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida.
7. Middendorf A. F. Puteshestviye na Sever i Vostok Sibiri. Ch. 2. Sever i Vostok Sibiri v yestestvenno-istoricheskoy otnoshenii/ Reprintnoye vosproizvedeniye izdaniy 1869 i 1878 godov. Otdel V. Sibirskaya fauna. Otdel VI. Korenniye jiteli Sibiri. - SPb.: OOO Izd-vo GeoGraf, 2006. - 850 s., il.
8. Gekkel, Ernst. Krasota form v prirode. - SPb.: Izdatelstvo Vernera Regena, 2007. - S. 144. - ISBN 5-903070-08-6. Gekkel, Ernst. Miroviye zagadki. Obshedostupniye ocherki monisticheskoy filosofii. - M.: Librokom, 2012. - S. 256. - ISBN 978-5-397-02200-2.
9. Myobius Karl Avgust // Bolshaya sovetskaya ensiklopediya: - M.: Sovetskaya ensiklopediya, 1969.
10. Hakimov N.H. Zulfikorov Sh.X. Qodirov N.N. O‘zbekiston yangi taraqqiyot bosqichida. Toshkent, Iqtisodiyot, 2022. Bet. 365.
11. Xakimov N.H. Inson ekologiyasi. Toshkent, Iqtisodiyot, 2021. Bet. 345.
12. Bozorova N.Sh. Talabalarda ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslari (oliy o‘quv yurti misolida) tadqiq qilgan. Ped. fan. nom...diss. – T. 2006. -9 b.
13. Malikova A.R. Pedagogika oliy o‘quv yurti talabalarida ekologik madaniyatni shakllantirish: Ped.fan.nomz ... diss. – T.: 2010. -8 b.
14. Mamashakirov S.Vahimami ki haqiqat. Toshkent, —Iqtisod- moliya, 2012. B.8.